

Johannes Snellman — rengastuksen edelläkävijä Suomessa

TORSTEN STJERNBERG

Tämä kirjoitus on omistettu John Grönvallin (1895-1979), preparaattorin, taitelijan ja tuhattaturin, kirjoittajan ja Johannes Snellmanin yhteisen ystävän muistolle. John Grönvall asusteli Sancte Signilskärillä 1936, 1937, 1939 sekä 1950- ja 1960-luvuilla.

Kuka Snellman oli? Mies luodolla. Pohjolan ensimmäisen lintuaseman perustaja, taitelijana silmänräpäyksen vangitsija. Ainutlaatuisen linnuntäyttämismenetelmän kehittäjä, konservaattona erinomaisten muototajun omaava mies. Mies joka näki enemmän kuin useimmat muut, mutta jolle näkemisestä tuli elinikäinen taistelu. Tarkkasilmäinen kenttäornitologi, joka oli itse perehtynyt ja oppinut ymmärtämään luonnon sisintä. Naturalisti, jonka suotiin hetkittäin muita syvemmin tarkastella Herramme aarrekkamioita. Ja miksi niin tunteeton ja vaille huomiota jätetty, ettei häntä edes löydy tavallisissa, taidehistoriallisissa teoksissa?

Tämän kirjoituksen tarkoitus on valaista Johannes Snellmanin panosta rengastajana ja lintumiehenä, sekä kosketella hänen taidettaan. Samanaikaisesti kirjoitus kuvaa rengastuksen tuloa ja kehitystä Suomessa. Pohjana käytän niitä tietoja joita keräsin näyttelyluetteloa varten (Stjernberg 1986), sekä myöhemmin Helsingin Yliopiston Eläinmuseolla ja Ahvenanmaan maakunta-arkistosta (Ålands landskapsarkiv) keräämiäni arkistotietoja. Olen myös käynnyt Johannes Snellmanin Ahvenanmaan maiseissa. Matias Uusikylä on työssä ollut suureksi avuksi, hän on luovuttanut käyttöni oman arkistonsa, sekä kuva-arkistoja jotka käsittelevät Johannes Snellmanin elämää ja taidetta. Matias Uusikylä on myös valokuvannut kaikki tässä esiintyvät taulut, jotka kaikki ovat yksityiskokoelmissa.

Elämän puitteet

Johannes Snellman syntyi Lontoossa 1885, jossa hänen isänsä Herman Henrik toimi merimiespappina kymmenen vuotta. 1890-luvun alussa perhe muutti takaisin Suomeen, Turunmaan saariston Korppooseen. Vuosisadan vaihteesta vuoteen 1902 Johannes kävi Reaalilyseota Turussa. Hän kuitenkin jätti koulun kesken ja valitsi taideopinnot Turun Piirustus-koulussa sekä Helsingin Ateneumissa. Vuonna 1905 Johanneksen isästä tuli Ahvenanmaan Jomalan kirkkoherra, missä hän viihtyi aina vuoteen 1918. Monien ylipuhumisten tuloksena myös Johannes muutti Ahvenanmaalle. Jomalan vuosien jälkeen ravasti Snellman toimi kirkkoherrana Pernajassa kuolemaansa saakka vuonna 1935. Johannes ei kuitenkaan muuttanut Pernajaan, vaan jäi Ahvenanmaalle aina 1930-luvulle, jonka jälkeen hän asusteli ajoittain Helsingin seudulla ja ajoittain Porvoossa. Vuonna 1943 Johannes asettui Ruotsiin, ja hänestä tuli Ruotsin kansalainen. Lapissa hän kävi ainakin 1939. Myös vuosisatamme alkuvuosina Johannes asui ajoittain Helsingissä, ja vuosina 1915-16 hän asui keväisin ja syksyisin Pielisjärvellä Pohjois-Karjalassa. Vuodesta 1943 aina kuolemaansa saakka 1961 Johannes asui Tukholman seudulla, mutta vietti usein kesät Pernajan saaristossa.

Rengastus alkaa

Rengastustoiminta alkoi vakavassa mielessä 1899, kun opettaja Hans Christian Mortensen Tanskassa aloitti lintujen merkitsemisen keveillä, numeroiduilla alumiinirenkailta. Mortensen merkitsi 165 kottaraista, ja jo seuraavana vuonna hän saattoi julkaista mielenkiintoisia löytöjä. Vogelwarte Rossitten silloisessa Itä-Preussis-

Dos. Torsten Stjernberg esittelee perusteellisessa kirjoituksessaan taitelijan ja rengastajapiioneerin Johannes Snellmanin. Hän piti samasta aiheesta esitelmän rengastajakokouksessa.

sa tarttui ideaan 1903, ja pian alkoi rengastus myös muualla; Unkarissa (1908), Yhdysvalloissa ja Englannissa (1909), Skottlannissa, Helgolannissa ja Eestissä (1910), Ruotsissa, Hollannissa ja Sveitsissä (1911) ja vuonna 1913 Suomessa sekä Itävallassa (von Haartman 1979).

Ensimmäiset rengastusyrietykset Suomessa tehtiin Tvärminnen eläintieteellisellä asemalla. Vuonna 1912 merkitti saksalainen Hermann Grote 80 lintua Kellomäellä Karjalan kannaksella (Palmén 1914a). Mutta virallisesti toiminta meillä alkoi 1913. Professori J. A. Palmén kirjoitti 1914 Luonnon Ystävään suomeksi: "Syksyllä 1912 hankin minä 2000 rengasta neljää eri laatua, varustettuina nimelläni ja osoitteellani sekä numerolla. Nämä jaettiin nuorille ystäville eri osissa maata. Verrattomasti suurimman lukumäärän (378 kpl) käytti kesällä 1913 taitelija ja lintuystävä Johannes Snellman Ahvenanmaalla kaikenlaisille linnuille" (Palmén 1914a,d (Palménin (1914b) mukaan kuitenkin 2300 rengasta)). Sama teksti julkaistiin ruotsiksi Finsk Jakttidning -lehden palstoilla. Samassa artikkelissa Palmén luettelee 11 Johannes Snellmanin rengastuksista tullutta löytöä, mm. tukkasotka Irlannista, luotokirvinen Ranskasta ja varis Belgiasta. Rengastuksen ensimmäisenä vuonna Snellman merkitti lähes puolet (49%) kaikista maassamme merkityistä linnuista.

Snellmanin lintutieteellinen tausta

Miksi professori Palmén tuli lähettäneeksi renkaita Johannes Snellmanille ei ole selvää. Sen sijaan on varsin selvää, että tuolloin 28-vuotias "taitelija" — joksi Palmén arvostavasti nimitti Johannesta — ei ollut lintutieteilijänä mikään noviisi.

Haukkametsästäjä Johannes Snellman sekä koulutettu muuttohaukka 1910- tai 1920-luvulla. Huomaa varis.

Jo Korppoon vuosina Snellman oli perehtynyt lintujen tutkimiseen. Johannes Snellman oli häntä 13 vuotta nuoremman Helge-veljen mukaan tuolloin varsinainen luontointoilija, hän hävisi aina metsään kivääri selässä, metsästi, ja ampui lintuja ja muita eläimiä tutkimusta varten ja malleiksi.

Yhdessä entisen talollisen Arthur Eklundin kanssa herrat harrastivat suoranaisia täyttämistöjä. Eklund, joka oli ollut Korppoonin haltija elätti perhettään täyttämällä lintuja kouluille, kouluun ja koteihin. Snellmanista tuli hänen kiinnostunut ja oppivainen oppilas, joka melko pian löi taidoissa mestarinsa laudalta. Siihen aikaan olivat täytetyt linnut erittäin arvostettuja kodin koristeita. Jonkin ajan kuluttua Snellmanin koti oli pullollaan täytettyjä lintuja, mutta olihan vanhasa, tilavassa pappilassa toki niille tilaa. Eläinmuseolla on Snellmanin erinomaisesti täyttämä varpuspöllö noilta vuosilta (1904).

Arthur Eklundin lintutieteelliset raportit, jotka käsittelevät Tu-

runmaan saariston linnustoa (Eklund 1909a,b) viittaavat siihen, että Eklund oli kyvykäs ja monipuolinen ornitologi. Vaikuttaa selvältä, että hän on kannustanut Snellmania tutkimaan lintuja. Myös sen jälkeen kun Snellman pitkin hampain oli perheen kanssa muuttanut Ahvenanmaalle, ja siellä julkaissut artikkelin Ahvenanmaan linnustosta (Snellman 1914c), palasi hän seikkailuihinsa muuttohaukkojen parissa Turunmaan eteläisessä saaristossa.

Snellman varttui aikana, jolloin metsästys kiinteästi liittyi lintutieteeseen. Jomalaan muuton jälkeen (1905) hän tutustui Dalkarbyn Bergenheimiin, joka oli kauppias ja karvari. Bergenheim oli innokas metsämies, ja omisti kaksi erinomaista suomenajokoiraa, ja pian oli metsästys taas täydessä vauhdissa.

Päästäkseen silmätysten tarunomaisten kotkien kanssa, Snellman ryhtyi 1907 ruokkimaan niitä talvella Jettbölen vuorella Jomalassa. Teurasvalmis hevonen vietiin joka syksy vuorelle, missä eläin am-

muttiin, nyljettiin ja jätettiin haaskaksi. Haaskan lähelle Snellman rakensi piilokojun avattuun muinaishautaan. Täällä Snellman, joskus veljensä Helgen kanssa, vietti monta unohtumatonta, usein jääkylmää hetkeä. Täällä Johannes luultavimmin tuli syvästi tietoiseksi maakotkan luonteesta ja ymmärsi sen elämän. Tämä tietoisuus näkyy hänen lukuisista kotkamaalauksista. On sinänsä mielenkiintoista, että Johannes Snellman maalasi etupäässä maakotkia, joka esiintyy Ahvenanmaalla vain muuttoaikoina ja talvella. Olisihan Ahvenanmaalla pesivä merikotka ehkä ollut luontevampi kohde. Mutta Snellmanin molemmista kotkakirjoituksista (1913a, 1914b) käy selvästi ilmi, että villimpi ja taipumattomampi maakotka kiehtoivat häntä enemmän.

Jo vuonna 1912 Johannes Snellman esiintyi lintutieteen piirissä julkisesti — jo 1909 jos huomioimme, että Eklund oli maininnut hänet. Aleko Lilius (1912a,b) mainitsee Snellmanin kahdessa artik-

kelissa, joissa hän mm. kuvaa käyntiä muuttohaukan pesällä Ahvenanmaalla yhdessä Snellmanin kanssa. Seuraavana vuonna Lenart Segerstråle julkaisi kirjoituksen *Tidskrift för Jägare och Fiskare* -lehdessä, jossa hän kaunopuheisesti kuvaa yhteisiä maalaus- ja metsästysretkiä Ahvenanmaan saaristossa. Segerstråle oli tullut Ahvenanmaalle nimenomaan Snellmanin pyynnöstä (Segerstråle 1913). Taiteilijoilla oli sittemmin yhteinen näyttely Sven Strindbergin salongissa Helsingissä (Uusi-kylä 1986).

Vuonna 1913 Snellmanin ensimmäinen artikkeli Ahvenanmaan linnustosta ilmestyi *Tidskrift för Jägare och Fiskare*-lehdessä, ja se käsitteli merikotkaa (Snellman 1913a). Myös seuraavana vuonna ilmestyi kaksi kirjoitusta samassa sarjassa, maakotkasta (Snellman 1914b) ja muuttohaukasta (Snellman 1914c). Näistä jälkimmäinen loppuu sanaan ”jatkuu”. Valitettavasti lehti lakkautettiin, ja lupaava artikkelisarja ”Fågellif på Åland” katkesi. Vuosina 1913 ja 1914 ilmestyi vielä pari muuta artikkelia, joista toinen käsitteli merkittäviä lintuja (Snellman 1913b, 1914a). Vuonna 1913 ilmestyi myös Rolf Palmgrenin kirja *Stämingsbilder från lifvet i naturen*, jonka kannen ja 23 vinjettiä Snellman oli tehnyt (Palmgren 1913a).

Palmgren julkaisi samana vuonna tärkeän luonnonsuojelukirjoituksen (Palmgren 1913b), jonka eripainoksen kantta komistaa Snellmanin piirros ”*Hufvud af ung hafsvörn, tecknad efter lefvande modell i Högholmens zoologiska trädgård af J. Snellman*”. Sama kuva esiintyy myös Palmgrenin kirjoituksessa *Det gamla örnparet och dess anförvanter* (Palmgren 1913c). Kaksi vuotta myöhemmin Snellman kuvitti vielä yhden Palmgrenin kirjoituksen (Palmgren 1915).

Näistä kirjoituksista käy selvästi ilmi, että kirjoittaja on ollut pätevä ornitologi, ja että siveltimen ja piirustuskyvyn käyttäjä on ollut taitava. Niistä paljastuu myös se, että Snellman ainakin ajoittain on asunut Helsingin seudulla luoden itselleen nimeä taiteilijana ja lintumiehenä. Hän olikin opiskellut Ateneumissa jätettyään koulun kesken. Ehkä myös kasvitieteen

Merikotkan pesä Ahvenanmaalla vuonna 1917, tai 1920-luvun alkuvuosina. Pesä oli olemassa vielä vuonna 1988, joskin kelvottomassa kunnossa. – Valok. Johannes Snellman.

professori Alvar Palmgren, joka tutki Ahvenanmaan lehtoniittyjä, ja jonka oppilas Johanneksen Helge-veli oli, oli maininnut nimen Johannes Snellman professori Palménille. Joka tapauksessa Palmén selvästikin tunsı Johannes Snellmanin aloittaessaan rengastuksen Suomessa 1913, ja näin tuli lähettäneeksi myös ”taiteilijalle ja lintujen ystävälle” Snellmanille renkaita.

Rengastukset 1913-1925

Elokuun kuudentena 1913 Johannes Snellman lähetti listan samana vuonna Ahvenanmaalla rengastamista linnuista. Vajaa kuukausi tämän jälkeen hän vielä täydensi tietoja. Yhteensä hän oli rengastanut 376 yksilöä ja 29 eri lajia (Palménin mukaan 378, Palmén 1914a, katso Taulukko 1). Ensimmäinen todennettu rengastus tapahtui toukokuun 25 päivänä, jolloin Johannes rengasti neljä variksenpoikasta Löfdalissa, Jomalan Dalkarbyssä. Snellmanin muistiinpanoista voidaan todeta hänen liikkuneen kesäkuun alkupuolella etupäässä kotinurkilla, Jomalan pappilan kulttuurimaisemissa. Täällä hän oli rengastanut etupäässä varpuslintuja, mm. varsin monta kottaraisen ja räkättirastan poikasta. Juhannuksesta lähtien hän teki monta retkeä saaristoon Maarianhaminan länsipuolelle aina Hammaruddaan saakka. Näillä retkillä hän rengasti suuret määrät selkälokkeja, kalalokkeja,

lapintiiroja ja muita saaristolintuja. Lounaisen Ahvenanmaan saaristo tuli olemaan rengastuksen kannalta hänelle tärkeä alue. Koillis-Ahvenanmaalla hän merkitsi pikkutyllin heinäkuun 17. päivänä vuonna 1913, ja kolme päivää myöhemmin muutaman selkälokin aivan Ahvenanmaan saariston pohjoisosassa, Saggössä.

Vuoden 1914 rengastusraportti kielii samankaltaisesta retkeilystä, vain maakunnan pohjoiset osat jäivät käymättä, mutta Snellman pyydysti ja rengasti sen sijaan aikuisen muuttohaukanaaraan Lembötessä, lähellä Maarianhaminaa.

Ensimmäinen maailmansota ja maan sisäiset levottomuudet pitivät rengastuksen lamassa muutaman vuoden aikana. Professori Palménia pidettiin jopa poliittisesti epäilyttävänä johtuen hänen kansainvälisestä rengastukseen liittyvästä kirjeenvaihdosta, ja Venäjän santarmit vainosivat häntä. Vuonna 1916 Palmén julkaisi viimeisen rengastusraporttinsa.

Levottomat vuodet heijastuvat myös Snellmanin rengastuksissa. Hän ei rengastanut yhtään lintua 1915, ja vuonna 1916 hän rengasti 5 harakkaa sekä 5 muuttohaukkaa Kolin maisemissa, missä hän oleili sukulaisten luona. Kaksi näistä muuttohaukoista löydettiin sittemmin, toinen taas Ranskasta. Seuraavana vuonna, 1917, lähti merikotkien rengastus Suomessa käyntiin.

Silloin Johannes Snellman rengasti kaksi poikasta eräästä saaresta Getan saaristossa luoteis-Ahvenanmaalla. Molemmat kotkanpoikaset päättivät päivänsä luotiin jo seuraavana vuonna Ruotsin itärannikolla, ja ne osaltaan valaisivat merikotkien muuttoreittiä, osaltaan merkitsivät Ahvenanmaan kansainväliselle lintutieteelliselle kartalle. Molemmat löydöt nimittäin mainitaan von Lucauksen kirjassa Die Räzel des Vogelzuges (1922, ja myöhemmät painokset).

Lokakuun 30. 1917 päivätyssä kirjeessä Palménille Johannes Snellman kuvaa ensin pyrkimyksiään "ostaa vapaaksi" merikotkanpoikasia Ahvenanmaalla, eli estää niitä tulemasta tapetuksi, ja kuvailee sitten kokemuksiaan kotkanmerkinnästä. "Vi har haft glädjen gång efter annan se någon af de ofvannämnda örnarna cirkla öfver trakten. Boet är förresten beläget på den vackraste plats man närmast kan tänka sig, ute mot Ålands haf, och märkningen där uppe kommer alltid att framstå som en af de angenämaste tilldragelserna i mitt lif". — Myöhempien aikojen merikotkarengastajana Ahvenanmaalla voin vakuttaa, että Snellmanin kotkanpesä yhä on olemassa, joskin käyttökelvottomassa kunnossa.

Poliittisesti levottoman vuoden 1918 aikana Snellman oleili Luoteis-Ahvenanmaalla ja omistautui mm. saaristolintumerkinnälle Finbon seudulla. Hän rengasti myös kaksi muuttohaukkaa Dånön Gamlanilla, tuolla mahtavalla kalliolla Ahvenanmaan luoteisimmassa kolkassa. Toinen poikasista löytyi Jomalasta kolme päivää myöhemmin. Tätä jaksoa seurasi muutama vuosi, joiden aikana Snellman ei rengastanut ainuttaakaan lintua, ehkä tähän vaikutti myös Palménin kuolema 1919. Mutta tammikuussa 1926 Johannes Snellman lähetti raporttinsa vuodelta 1925 Eläinmuseolle. Vuoden summa oli 100 yksilöä (101 Välikankaan (1926) mukaan) ja 21 lajia (Taulukko 1). Lähes kaikki linnut oli rengastettu Hammarudden saaristossa; Snellman oli muutamana kesänä oleillut Bogskärissa, joka sijaitsee lähellä Hammaruddaa.

Hän oli monena vuonna tutkinut saaristolintujen elämää koko

tässä saaristossa, aina Kobba Klintareille saakka, tutkimus joka jatkui aina 1930-luvulle. Kirjeessä, jonka hän osoitti Ålands Fågelskyddsforeningille joulukuussa 1927 hän kirjoittaa: "Undertecknad, som i mer än halvtannat tiotal år varit i tillfälle besöka den grupp fågelskår, som tillsammans bildar det under Ålands Fågelskyddsforenings hägn stående skyddsområdet utanför Mariehamn, kunde, vid ett flera dagar långt besök i slutet av juni och början av juli detta år, konstatera en glädjande ökning i fågeltillgången därute. Särskilt ejdrarna, mäsarna och tjörnorna, utskärens vackraste skycken, voro talrikare företrädda än förut och sågo ut att trivas väl. De för vetenskapligt ändamål ringmärkta fåglarnas antal var också betydligt — närmare 1/3 större än under tidigare år, vilket redan i och för sig är ett bevis på nyttan av rationellt fågelskydd".

En ole löytänyt mitään todisteita siitä, että Snellman täällä olisi tehnyt kvantitatiivista lintututkimusta. Kvantitatiivista lintututkimusta tällä alueella teki sen sijaan Sven Nordberg, joka muutamassa hyvässä kirjoituksessa on dokumentoinut linnuston kehitystä aina vuodesta 1918 (Nordberg 1932, 1950).

1910-20 luvuilla liikkuminen saaristossa ei ollut yhtä helppoa kuin nyt. Moottoriveneitä ei ollut, aivot ja purjeet olivat ne välineet joita käytettiin. Johanneksen veli Helge on sattuvasti kuvannut saaristorengastajan arkea: "Rengastimme linnunpoikasia satamäärin — kaikkea merikotkista peippoihin. Myös vesilinnut saivat oma osansa huomiosta. Soudimme pitkiä matkoja Ahvenanmaan lounissaaristossa luodolta toiselle ja rengastimme kaiken minkä vain saimme kiinni. Joskus souturetkistä tuli pitkiä, eikä sitä voi kieltää, että nuorin siinä sai soutaa eniten".

Kaikkiaan Johannes Snellman rengasti ns. Palménin renkailla 822 lintua (lajeja kertyi 48) vuosina 1913-1925 (Taulukko 1).

Ehdotuksia renkaiden parantamiseksi

Snellman ei ollut passiivinen renkaiden kuluttaja. Koko sen ajan, jona hän toimi rengastajana, hän esitti kriittisiä, rakentavia näkö-

kohtia siitä, miten renkaita voitaisiin parantaa, niin lintujen kuin rengastajan kannalta. Ainakin neljässä kirjeessä hän käsittelee tätä asiaa, mm. kotkarenkaiden ominaisuuksia. Kirjeessä professori Palménille 30.10.1917, hän toteaa samassa yhteydessä kun hän kuvailee kotkanpoikasten merkintää Getassa: "De ringar som nu sist användes (s.k. tranringar) anser jag likväl inte motsvara sitt ändamål: de äro både för små och för svaga. Tar mig därför friheten föreslå en helt ny modell, som skulle ha den fördelen, att den, i motsats till föreg., icke af fågeln själf skulle kunna öppnas. Den förklarar ej heller vid en event. förminskning eller förstoring så lätt form som denna. Som ses af medföljande pappersurklipp skulle den få formen af ett T.....Tillverkningen (åtminstone för eget behof) skall jag åtaga mig, blott det är möjligt att få veta hvarifrån tillräckligt tjock aluminiumplåt samt namn- och nummerstämpel kunna erhållas..."

Yhdeksän vuotta myöhemmin, 23.2. 1926, hän palaa asiaan. Kotkarenkaita hän toteaa: "de äro för svaga och dessutom alltför små. Såväl uvar som örnar ta lös dem utan större svårigheter. När slutna modell till en starkare uv- eller örnring skall kanske visa hur en sådan ring bör se ut." Kirjeessä on myös luonnos uudesta renkaasta.

Kesken rengastuspuuhan ja hainnointikiireiden Signilskärillä, Snellman kirjoitti 15.10.1930 yksityiskohtaisen kirjeen Eläinmuseolle. Hän kävi siinä lävitse kaikki käytössä olleet rengaskoot, kartoitti puutteita ja esitti parannuksia. Hän esitti ja toimitti myös omia malliehdotuksia, ottaen huomioon myös sen, että numeroiden tulisi olla luettavissa koko linnun eliniän. "... så länge fåglarna leva, icke endast en kort tid...". Hän jaksosi taas kerran palata kotkarengasasiaan, ja totesi "...de gamla är för små och böjliga för en örnhona, för en hane i minsta laget." Kirje jatkuu sävyyn, joka kieli turhautuneista yrityksistä kenttäolosuhteissa parantaa huono tuote. "Medsända prov på hur X,A,B,C-ringarna (prov på örnringar har Museet erhållit tidigare) borde se ut hoppas jag fabrikanter får del av. Att ständigt vara tvungen att använda sax (idag bara 78 gånger) är både förlägligt och onödigt, när

TAULUKKO 1. Johannes Snellmanin 1913-1932 rentastamat linnut. Vuosien 1913-25 linnut hän rengasti ”J.A. Palmén”-tyyppisillä renkailla. Vuosina 1915, 1919-1924 Snellman ei rengastanut. Vuosien 1926-32 linnut on rengastettu pääosin ”Mus.Zool. Helsingfors”-tyyppisillä renkailla, muutamat kuitenkin Snellmanin omilla renkailla (1928 ja 1930). Vuosien 1926, 1927, 1929 ja 1931 lukuja voidaan pitää atustavina. Taulukko on laadittu Rengastustoimiston (Eläinmuseo) diarioiden perusteella, mutta huomioon on myös otettu Snellmanin omat muistiinpanot, koska diarioissa esiintyy muutamia epäselvyyksiä. Snellmanin alkuperäiset muistiinpanot ovat tallennettuina Eläinmuseoon, Palmenin arkistoon. Aikaisemmin julkaistuihin rengastuslukuihin (vuosilta 1928 ja 1932, Välikangas 1929, Välikangas & Hytönen 1934) sisältyy Marwin Donningin sekä Olavi Hytösen rengastuksia, jotka on tästä taulukosta postettu. Tammikuun 7. 1933 merkittiin Snellmanin renkailla yksi tunturipöllö, jonka vuosien 1913-1933 loppusummaksi tulee 5900.

TABLE 1. Annual numbers of birds by Johannes Snellman during 1913-32.

Laji/Species	vuosi/year	1913	1914	1916	1917	1918	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1913-1932
Silkkiuikku <i>Popiceps cristatus</i>		-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Simsorsa <i>Anas platyrhynchos</i>		11	2	-	-	-	-	9	3	4	-	1	-	-	30
Tukkasotka <i>Aythya fuligula</i>		1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	3	-	6
Lapasotka <i>Aythya marila</i>		-	-	-	-	-	-	-	2	12	-	-	-	-	14
Haahka <i>Somateria mollissima</i>		4	-	-	-	1	1	1	7	-	7	23	-	-	44
Isokoskelo <i>Mergus merganser</i>		1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Merikotka <i>Haliaeetus albicilla</i>		-	-	-	2	-	-	-	4	3	-	2	-	-	11
Kanahaukka <i>Accipiter gentilis</i>		-	-	-	-	2	-	-	3	3	-	-	-	-	8
Varpushaukka <i>Accipiter nisus</i>		-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	5	-	16	24
Hiihaukka <i>Buteo buteo</i>		-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Sääksi <i>Pandion haliaetus</i>		-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	2
Tuulihaukka <i>Falco tinnunculus</i>		-	-	-	10	-	-	-	-	-	-	5	3	3	21
Ampuhaukka <i>Falco columbarius</i>		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	3
Muuttohaukka <i>Falco peregrinus</i>		-	1	5	-	2	-	3	-	5	3	3	3	-	25
Teeri <i>Tetrao tetrix</i>		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	5
Meriharakka <i>Haematopus ostralegus</i>		1	1	-	-	-	1	3	4	23	8	10	-	-	51
Pikkutylli <i>Charadrius dubius</i>		1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Tylli <i>Charadrius hiaticula</i>		-	-	-	-	2	-	-	3	6	-	2	-	-	13
Töyhtöhyppä <i>Vanellus vanellus</i>		-	-	-	-	-	1	-	-	10	-	-	-	-	11
Lehtokurppa <i>Scolopax rusticola</i>		-	2	-	3	-	-	-	-	-	-	2	-	-	7
Isokuovi <i>Numenius arquata</i>		3	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	4
Punajalkaviklo <i>Tringa totanus</i>		2	3	-	-	-	1	7	7	5	-	3	-	-	28
Rantasipi <i>Actitis hypoleucos</i>		-	-	-	-	-	2	-	1	-	-	-	-	-	3
Karikukko <i>Arenaria interpres</i>		2	1	-	-	-	-	7	8	7	-	13	-	-	38
Merikihu <i>Stercorarius parasiticus</i>		-	-	-	-	-	-	2	-	4	-	2	-	1	9
Kalalokki <i>Larus canus</i>		21	13	-	-	20	10	70	164	394	1	192	4	30	919
Selkälokki <i>Larus fuscus</i>		33	13	-	-	50	6	11	65	181	20	147	-	15	541
Harmaalokki <i>Larus argentatus</i>		-	-	-	-	-	-	-	10	7	8	19	-	-	44
Merilokki <i>Larus marinus</i>		-	-	-	-	-	3	5	12	7	-	6	-	-	33
Lokkilaji <i>Larus sp.</i>		-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Räyskä <i>Sterna caspia</i>		2	2	-	-	3	-	-	2	6	4	10	-	-	29
Kalatiira <i>Sterna hirundo</i>		-	-	-	-	-	2	-	9	6	-	-	-	-	17
Lapintiira <i>Sterna paradisaea</i>		32	-	-	-	-	6	5	32	15	-	56	-	-	146
Kala/Lapintiira <i>Sterna sp.</i>		-	15	-	-	11	7	7	16	2	-	-	-	-	58
Ruokki <i>Alca torda</i>		-	-	-	-	-	-	9	6	42	-	-	9	-	66
Riskilä <i>Cephus grylle</i>		3	-	-	-	8	-	14	8	31	-	16	6	1	87
Kesykyyhky <i>Columba livia</i>		-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	2
Uutukyyhky <i>Columba oenas</i>		-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	2
Käki <i>Cuculus canorus</i>		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	2
Huuhkaja <i>Bubo bubo</i>		-	-	-	-	-	2	-	1	1	1	-	-	-	5
Tunturipöllö <i>Nyctea scandiaca</i>		-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	1	-	-	4
Hiiripöllö <i>Surnia ulula</i>		-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
Sarvipöllö <i>Asio otus</i>		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2
Suopöllö <i>Asio flammeus</i>		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
Helmpöllö <i>Aegolius funereus</i>		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	-	15	26
Käenpiika <i>Jynx torquilla</i>		-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2
Palokärki <i>Dryocopus martius</i>		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1

det hela kan göras färdigt på fabriken.”

Kaikki vittaa siihen, että Snellmanin kritiikki etupäässä koski Suomessa valmistettuja renkaita, eikä koskenut niitä renkaita joita Palmén tilitysten mukaan oli tilannut Saksasta. Ensimmäiset 2000 rengasta Palmén tilasi vuoden 1912 lopussa saksalaiselta toimittajalta Joh. Hoff & Comp, Lüdenscheid, Westfalenista. Sama yhtiö toimitti renkaita myös Vogelwarte Rossittenille. Palmén sai laskun 2000:sta renkaasta 23.1.1913, ja toisen laskun 1000:sta renkaasta 21.6.1913. Kesäkuussa 1914 Helsingin Tullikamari antoi todistuksen siitä, että Palménille oli paketti, joka sisälsi

”2.5 kg Husger, av aluminium” (”taloustavaroita”), joka pitää yhtä tuottajan ilmoituksen (2.5. 1914) kanssa, josta käy ilmi, että tehtaalta pyrittiin toimittamaan renkaat kuun loppuun mennessä.

Ensimmäinen maailmansota katkaisi toimitukset. 16. kesäkuuta 1915 Helsingissä päivätyn laskun mukaan on Oy Sohlberg Ab Helsingistä lähettänyt prof. Palménille Tvärminneen 3000 alumiinista rengasta, sekä leimasimia. Todennäköistä on, että Johannes Snellman pyrki parantamaan juuri Oy Sohlberg Ab:n valmistamia renkaita.

Signilskär 1927-1932

Maaliskuun viidentenä päivänä

1927 Pohjoismainen lintutiede astui uuten aikakauteen. Luultavasti kapteeni Carl Holmquistin kipparoin luotsihöyry S/S Valvojan kannella seisoi Johannes Snellman. Eckerön Storbyfjärdenilla hän havaitsi aikuisen isolokin jäälautalla seisomassa, ja Signilskärin sumuisella selällä nuori isolokki kierteli hetken laivaa. Snellman oli menossa tarunhoitoiselle Signilskärille, saarelle joka ensimmäisen kerran mainitaan aikakirjoissa vuonna 1538 nimellä Sancte Signilskär. Tuota samaa nimeä saaresta käytti myös Kustaa Vaasa eräässä kirjeessä vuodelta 1545. Johannes Snellman oli menossa tuolle saarelle perustamaan Suomen ja koko Pohjolan ensimmäis-

Laji/Species	vuosi/year	1913	1914	1916	1917	1918	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1913-1932
Käpytikka <i>Dendrocopos major</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2	9	-	5	17
Kangaskiuru <i>Lullula arborea</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Haarapääsky <i>Hirundo rustica</i>	33	23	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	61
Räystäspääsky <i>Delichon urbica</i>	-	-	-	-	-	-	3	-	-	1	-	-	-	-	4
Metsäkirkvinen <i>Anthus trivialis</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	8	13
Niittykirkvinen <i>Anthus pratensis</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	-	-	11
Luotokirkvinen <i>Anthus spinoletta</i>	2	-	-	-	-	-	4	4	-	5	-	-	3	-	19
Västäräkki <i>Motacilla alba</i>	5	25	-	-	-	-	6	7	5	7	-	12	-	8	75
Tilhi <i>Bombycilla garrulus</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	52	52
Peukaloinen <i>Troglodytes troglodytes</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	9	-	9	19
Rautainen <i>Prunella modularis</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	3	-	5	9
Punarinta <i>Erithacus rubecula</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	7	471	-	185	664
Sinirinta <i>Luscinia svecica</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	2
Leppälintu <i>Phoenicurus phoenicurus</i>	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	253	-	169	425
Pensastasku <i>Saxicola rubetra</i>	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2	10
Kivitasku <i>Oenanthe oenanthe</i>	8	-	-	-	-	-	13	-	-	8	-	12	-	2	43
Sepelrastas <i>Turdus torquatus</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Mustarastas <i>Turdus merula</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	16	-	5	26
Räkättirastas <i>Turdus pilaris</i>	55	26	-	-	-	5	3	-	-	12	-	7	-	5	113
Laulurastas <i>Turdus philomelos</i>	5	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	35	-	35	80
Punakylkirastas <i>Turdus iliacus</i>	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	21	-	14	41
Ruokokerttunen <i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	5
Kultarinta <i>Hippolais icterina</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
Hernekerttu <i>Sylvia curruca</i>	-	-	-	-	-	4	-	-	2	-	-	30	-	4	40
Pensaskerttu <i>Sylvia communis</i>	-	-	-	-	-	-	8	3	4	-	-	32	-	9	56
Lehtokerttu <i>Sylvia borin</i>	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	26	-	11	41
Mustapäkärttu <i>Sylvia atricapilla</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	2	8
Tiltalti <i>Phylloscopus collybita</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-	6	13
Pajulintu <i>Phylloscopus trochilus</i>	7	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	152	-	33	193
Hippiäinen <i>Regulus regulus</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	33	-	160	194
Harmaasiippo <i>Muscicapa sstrata</i>	1	5	-	-	-	-	-	8	4	-	10	23	-	34	85
Pikkusiippo <i>Ficedula parva</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	3	7
Kirjosieppo <i>Ficedula hypoleuca</i>	-	5	-	-	-	-	-	-	1	-	-	36	-	8	50
Pyrstötiainen <i>Aegithalos caudatus</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	3	4
Töyhtötiainen <i>Parus cristatus</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	2
Kuusitiainen <i>Parus ater</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2	2	2	6
Sinitäinen <i>Parus caeruleus</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	-	-	6	15
Talitiainen <i>Parus major</i>	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	78	-	17	96
Puukiiپی <i>Certhia familiaris</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	3	5
Pikkulepinkäinen <i>Lanius collurio</i>	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	3	13
Lapinharakka <i>Lanius excubitor</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	2
Harakka <i>Pica pica</i>	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
Varis <i>Corvus cornix</i>	14	14	-	-	2	-	-	9	8	-	-	17	-	-	64
Kottarainen <i>Sturnus vulgaris</i>	99	60	-	-	-	14	-	60	52	18	49	-	-	-	359
Varpunen <i>Passer domesticus</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	2
Peippo <i>Fringilla coelebs</i>	9	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	22	-	181	214
Järripeippo <i>Fringilla montifringilla</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13	-	120	133
Viherveppo <i>Carduelis chloris</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	2
Vihervarpunen <i>Carduelis spinus</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	11	13
Hemppo <i>Carduelis cannabina</i>	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-	1	7
Urpiäinen <i>Carduelis flammea</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20	-	80	100
Tundraurpiäinen <i>Carduelis hornemanni</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Kirjosiiپیکیپیlintu <i>Loxia leucoptera</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	2
Pikkukäpylintu <i>Loxia curvirostra</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	-	-	12
Punatulkku <i>Pyrrhula pyrrhula</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	41	-	25	66
Keltasirkku <i>Emberiza citrinella</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	-	17	26
Peltosirkku <i>Emberiza hortulana</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Pajusirkku <i>Emberiza schoeniclus</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13	-	5	18
Yhteensä/Total		376	214	10	18	104	100	186	468	887	92	2060	31	1353	5899

tä lintuasemaa. Snellmanin oli määrä tutkia lintujen muuttoa sekä rengastaa ainakin pesivät linnut ja niiden poikaset.

Idea oli luultavasti peräisin Euroopasta, olihan siellä ollut muutamia lintuasemia toiminassa jo jonkin aikaa, mm. Rossitten silloisessa Itä-Preussissa ja Helgoland. Emme tiedä varmasti oliko ajatus perustaa lintuasema Snellmanin oma, mutta 7.3. 1928 esitelmiö Ålands Fågelskyddsforening-seuran ensimmäisessä vuosikokouksessa maaherra L.W.Fagerlund lausuen "Såsom känt har visserligen under nästlidne sommar en tillfällig fågelobservationsstation av enskilda personer varit på Signilskär med hr J. Snellman som obser-

vatör, men denna borde bli permanent, isynnerhet som observationerna lämnat mycket beaktansvärda resultat" (Fagerlund 1928, esitelmiö julkaistiin Åland-lehdes-sä 28.3.1928).

Seuran kymmenvuotishistoriikista käy ilmi, että maaherra Fagerlund oli lintuaseman vetäviä voimia, koska ensimmäisinä vuosina muuttohavainnointia suoritti taiteilija Johannes Snellman "maaherra L.W.Fagerlundin koomien varojen turvin" (Lönegren 1937). Ornis Fennicassa julkaistun pääkirjoituksen mukaan Snellman oli kuitenkin se henkilö, joka oli oivaltanut Signilskärin erinomaisen sijainnin muuttohavainnoinnin kannalta (Palmgren

1937).

Ålands Fågelskyddsforening, joka perustettiin 30.3.1927, eli kohta Snellmanin lähdettyä Signilskärille, oli vastuussa toiminnasta Signilskärillä, vuodesta 1930 Ahvenanmaan maakuntahallituksen myöntämien varojen turvin. Jo vuonna 1928 seura otti yhteyden Societas pro Fauna et Flora Fennicaan Helsingissä. Societas oli päättänyt antaa seuralle tieteellistä apua, eritoten koska valtionapu edellytti, että oli olemassa tieteellinen seura takaajana. Maaliskuussa 1928 ostettiin havainnoijalle pienehkö mökki Heligmanin saaresta, Signilskäristä luoteeseen.

Varsinaisesta toiminnasta ja kehitystyöstä vastasi kuitenkin Jo-

hannes Snellman. Kahden ensimmäisen kauden, 1927 ja 1929, jälkeen Snellman palkattiin 1930 seuran ensimmäiseksi havainnoijaksi. Tehdyn sopimuksen mukaan havaintoja tuli kirjata jaksolta 1.4 - 15.6 sekä 15.8 - 1.12. Raportit tuli kirjoittaa puhtaaksi ja jättää kahtena kappaleena, toinen seuralle sekä toinen Societas pro Fauna et Flora Fennicalle (Andersson 1978).

Johannes Snellmanilla ei ollut mitään varsinaisia esikuvia toiminnalle eikä sen kehittämislle lähtiessään saarelle 1927, eikä hän seuraltakaan saanut mitään selkeitä ohjeita. Saarella hän loi asematoiminnan kaikkine havainto-, rengastus- ja muine rutiineineen, rakensi pyyntilaitteita sekä työsti raportit. Työ oli valtaisa, käänteentekevä urakka Pohjolassa, joka myös tuotti tieteellisesti arvokkaita tuloksia. Kirjeessään tohtori Werner Sunkelille Saksaan, päivätty Signilskärillä 2.9.1930, Snellman kertoo suurella mielenkiinnolla lukeneensa Sunkelin kirjan vuodelta 1927, joka käsitteli lintujen pyyntiä tieteellistä tutkimusta varten. Suurin osa tämän kirjan painoksesta muuten tuhoutui toisen maailmansodan pommituksissa. Snellman mainitsee kirjeessään, että hän oli omaksunut muutamia ideoita, mutta myös kehittänyt omia. Jo 1927 Snellman oli rakennellut pyyntilaitteita, hän pyydysti mm. aikuisia variksisia sekä pari tunturipöllöä keväällä 1927. Pöllöt oli ilmeisesti pyydystetty raudoilla, sillä Woldemar Karlsson kirjoitti Snellmanille pyydystäneensä tunturipöllön raudoilla Östra Bergetillä 2-3.12 välisenä yönä (kirje päivätty Signilskärillä 4.12. 1927). Andersson (1978), joka on julkaissut muutamia otteita Karlssonin Snellmanille Signilskärillä kirjoittamista kirjeistä tosin käyttää sanaa ”pyydys”. Vuonna 1932 Snellman kirjoitti seuralle (13.5.1933) rakentaneensa kaksi suurta, lepäileviä lintuja pyydystävää pyydystä. Nämä pyydyskset olivat Helgoland-tyypisiä rysiä. Toinen niistä, Hemfällan, oli lähellä luotsitilaa, josta sittemmin tuli lintuasema, toinen, Östra fällan, itäisessä metsikössä (Palmgren 1937). Luotsitilasta tuli lintuasema 1937, jolloin seura sai ostaa sen (Lönegren 1937).

Johannes Snellmanin Signilskä-

rin-kausi kesti viisi vuotta, vuodesta 1927 vuoteen 1932. Rengastusdiarioitten ja Snellmanin muistiinpanojen, joita säilytetään Eläinmuseolla, sekä Linkolan (1957) kirjoituksen mukaan Snellman oli Signilskärillä seuraavasti: 1927: 5.3. - 15.6., 15.8. - 16.11. 1928: ei käyntejä 1929: ainakin 4.5. - 22.6., 3.9. - 10.10.

1930: 10.4. - 16.6. (Linkola antaa päivämäärän 30.6), 1.7. - 1.12.

1931: ainakin 19.9 - 16.11. E.J.Valovirta oli saarella 8.5. - 15.6 (Valovirta 1931)

1932: 12.5. - 22.6., 19.8. - 15.11. O. Hytönen oli saarella 3.9.- 30.9.

Signilskärillä Snellman rengasti kaikkiaan 3100 lintua; 1927: 75, 1929: 80, 1930: 1444, 1932: 1500 ja 1933: 1. Kaikkia renkaita hän ei kiinnittänyt itse, mikä tuli ilmi jo Karlssonin tunturipöllö-kirjeestä. Viimeisin Snellmanin kuitaama rengas laitettiin tunturipöllön nilkaan 7.1. 1933 Signilskärillä. Snellmanin itsensä laatiman listan mukaan, jota säilytetään Societas pro Fauna et Flora Fennican arkistossa, hän havaitsi vuosina 1927-32 Signilskärillä 201 lajia ja alalajia.

Raportointi, joka oli mainittu Snellmanin ja Ålands Fågel-skyddsföreningin välisessä sopimuksessa, osoittautui vaikeaksi. Vaikeata raportointi oli eritoten siksi, että seura ei antanut tarkkoja ohjeita siitä, mitä raporteissa piti olla. Societas pro Fauna et Flora Fennica laati 1930-luvulla raportointilomakkeen, mutta se oli käytännössä vaikeasti täytettävä.

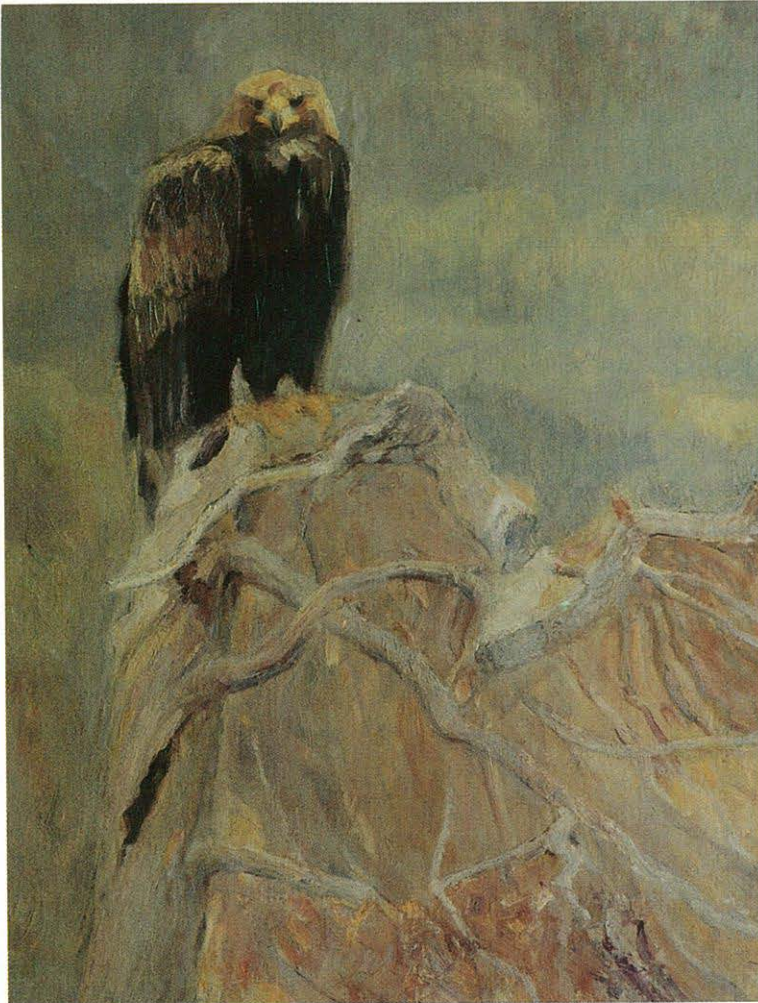
Snellmanin ja seuran välit kiristyivät näistä syistä, josta ilmeisesti johtuen Snellmanin ura Signilskärillä — ja rengastajana — katkesi

niin äkkiä. Snellmanille ei maksettu kaikkia hänelle kuuluvia rahoja ennenkuin hän toimitti puhtaaksi-kirjoitetut raportit seuralle. Vaikuttaa myös siltä, että seuran luottamushenkilöt eivät suhtautuneet kovin suopeasti siihen, että Snellman omilla nimissään julkaisi raportteja Signilskärin havainnoistaan. Snellmanin ja seuran kirjeenvaihto on osittain tallessa maakuntanarkistossa (Ålands landskapsarkiv) Maarianhaminassa.

Signilskärin vuosinaan, ja myöhemmin, Snellman kuitenkin työskenteli väsymättä raportointiongelman kimpussa. Lopulta hän päätyi käyttämään lintutieteellistä kortistoa, johon siirrettiin jokainen havaintovihon havainto erityiselle kortille. Eräässä kirjeessä seuralle, joka on päivätty Haraldsbyssä 8.7. 1932, hän mainitsee, että havainnot on koottu kaappiin, jossa on ”200 lokeroa ja tuhansia havaintoja”. Professori Pontus Palmgren, joka tunti sekä Snellmanin että seuran hallituksen, kirjoitti seuran puheenjohtajalle Carl Holmqvistille kirjeen, jossa hän mainitsee 8.8. 1932 käyneensä Snellmanin luona Haraldsbyssä. Snellman oli tuolloin siirtämässä kenttämui-
stiinpanoja kortistoonsa, jossa oli kortti jokaiselle lajille ja havaintokerralle. Palmgren totesi: ”*Om detta arbete får jag emellertid säga att det imponerade på mig i högsta grad. Det kan gott betecknas som ganska enastående för en ensam person. Den ungerska ornitologiska centralen torde föra ett kortsystem över alla tillgängliga fågelobservationer från Ungern, men den är en statsinstitution med flere avlönade medarbetare. Sannolikt föra väl de stora stationerna Rossiten och Helgoland även något slags*

Alleja, 36x74, öljy kankaalle, yksityinen.

Istuva maakotka, luultavasti 1910 tai 1920-luku, 61x42, öljy, yksityinen.

kortssystem — men för en ensam är det ett jättearbete som knappast har motstycke. Det föreföll även som om uppställningen vore mycket praktisk. Färdig kommer kortkatalogen att vara av mycket stort värde. Då den renskrivs på maskin, som Snellman tycktes mena, vore det skäl att låta taga en kopia att förvaras på annat ställe. Det är ej värt att utsätta sig för risken att arbetet går tillspillo ex. genom eldsvåda”.

Snellman julkaisi monia raportteja lintuasematoiminnan alkuvuosina *Ornis Fennicassa*, joka oli SLY:n äänenkannattaja vuodesta 1924. Hän käsitteli piekanan muuttoa (Snellman 1931d, 1932a), osoitti että merisirri pyrkii talvehtimaan meillä niin kauan kuin sää sallii (Snellman 1929), sekä sen, että tuolloin Ruotsissa harvinaise-

na esiintyvä pikkusieppo esiintyi meillä tasaisesti (Snellman 1931a). Snellman väitti myös, että kirjokertun esiintyminen viittasi Suomen tulevaan kolonisointiin (Snellman 1931b). Snellman havaitsi Suomen ensimmäisen punapälepinkäisen 7.6. 1930. Tätä havaintoa hän käytti yhdessä Carl Edeltamin kanssa artikkelissa, jossa pohditaan sääolojen merkitystä harvinaisuuksien esiintymiselle (1953). Lokakuun 23. päivänä 1931 hän näki maamme ensimmäisen vuorivästäräkin (Snellman 1932b). Hän julkaisi myös muuttaman muuttoraportin (Snellman 1931c, 1933). Johtuen Snellmanin ja Ålands Fågelskyddsforeningin välisistä riidoista ei Johannes Snellmanin arvokas havaintomateriaali koskien Signilskärin kautta kulkevaa muuttoa ja sääolosuh-

teiden vaikutusta siihen ollut käytettävissä kun Göran Bergman teki kuuteen havainnointikauteen (vuodet 1932-39) perustuvan perusteellisen analyysinsä (Bergman 1951).

Raporttiansa ja toimintansa kautta kenttäornitologi Johannes Snellman oli nopeasti saavuttanut huomattavan aseman Pohjoismaisessa lintutieteessä. Signilskärin vuosien aikana Snellman osoitti, että tunturipöllö esiintyy ulkosaa-ristossa talvella. Tätä ei tuolloin yleisesti tiedetty, vaikkakin asia oli hyvinkin tuttu luotseille. Muuttamat tunturipöllöt joutuivat pyydiksiin rengastusta varten, muutama ammuttiin, ja Snellman tallensi ne myös kuviinsa. Snellmanin ottama valokuva tunturipöllöstä komistaa Ålands Fågelskyddsforeningin kymmenvuotisjuhla- julkaisua vuodelta 1937. Kaikki jotka itse ovat kokeneet tämän vaalean linnun ulkosaa-riston sinipuna-nessa, hämyisessä talvimaisemassa ymmärtävät Snellmanin mielenkiinnon — lintu suorastaan loistaa.

Snellman rengasti vuosina 1913-1933 kaikkiaan 5900 lintua ja yhteensä 103 lajia (Taulukko 1). Näinä vuosina Snellman rengasti 17% kaikista maassamme rengastetuista linnuista.

Täytetyt linnut

Johannes Snellman oli myös muilla eläintieteen aloilla edelläkävijä. Nuorena, mahdollisesti jo Korpoo-ssa, hän kehitti oman menetelmän lintujen täyttämiseksi. Menetelmä on työläs, mutta sillä saadaan aikaiseksi hyvin luonnollinen muoto. Menetelmää ei saavuttanut suosiota eläinmuseolla Helsingissä Jussi Mäntysen aikoihin (konservaattorina 1919-1939, apulaisena 1910-1918). Kun Snellman 1940- ja 1950-luvuilla tarjosi taitojaan Tukholman Riksmuseutille, hänet hyväksyttiin. Aluksi ei ehkä sielläkään täysin tajuttu menetelmän oivallisuutta, mutta Snellman opetti menetelmänsä Lloyd Lundströmille (1908-1986), joka puolestaan opetti sen amerikkalaiselle konservaattorille, Greg Septonille. 1980-luvulla Septon oli tullut Ruotsiin nimenomaan tutkimaan tätä kuuluisaa menetelmää. Septon on kirjoittanut tutkielman Snellmanin menetelmästä (Septon, non. dat.).

Huuhkaja, väriliitu, 20x25, signeeraattu, yksityinen.

Kirjeessä (1958) ystävälleen preparaattori John Grönvallille, joka työskenteli Eläinmuseolla Helsingissä, ja joka oli viettänyt paljon aikaa Signilskärillä vuodesta 1936, Snellman kuvailee menetelmäänsä. Siinä ei käytetä kokonaan keinoteokoista ruumista, vaan "man ställer upp på skelett och kring detta sprutas gummikorkmassa mellan skinnet och kroppen och formas efter fotografiska förebilder så att de blir så naturliga som möjligt. När tillfälle ges användes dessutom levande modell, vilket ju är det bästa förstås."

Snellman ja Grönvall tekivät 1950-luvulla yhdessä ainakin yhden pingviini-asetelman tätä menetelmää käyttäen. Ansioistaan Naturhistoriska Riksmuseetissä myönnettiin Snellmanille 1958 Vetenskaps-Akademin "Större Linné-medalj" -ansiomerkki; "i egenskap av fågelkännare med utsökta estetiska kvalifikationer, bl.a. i konservering."

Helsingin yliopiston eläinmuseossa on Johannes Snellmanin täyttäjaintaidoista edustava esimerkki, jossa hän on suurena asetelmana toteuttanut unelmansa saada nähdä kotkan iskevän valkoisen jäniksen. Asetelman ja Bruno Liljeforsin dramaattisen maalauksen *Kotka ja jänis* vuodelta 1904 välinen kytkentä on selvä — Snellman oli aiemminkin saanut vaikutteita Liljeforsilta.

Taide

Matias Uusikylä (1986) ja kirjoittaja (Stjernberg 1986, 1987) ovat muissa yhteyksissä pyrkineet valoittamaan Johannes Snellmania taiteilijana ja lintumaalarina, hänen kiihkeää toivetta saada hetki ja eläimen tai luonnon olemus vangituksi kuvaan. Samaan aikaan hänen pyrkimyksensä on aina — kaikissa yhteyksissä — ollut oppia näkemään. Johtuen tästä pyrkimyksestä ja jatkuvasta harjoittelusta hänestä kehittyi eräs maan ja ehkä koko Pohjolan parhaimpia kenttäornitologeja.

Hänellä oli tarkat korvat ja silmät sekä kyky nähdä joka kielii hyvästä "erotuskyvystä" sekä taito analysoida pienimpää yksityiskohtaa myöten. Kyky on sukua von Wright-veljesten kyvyille, joista Wilhelm von Wrightin mainio kuvitus teokseen Skandinavien Fiskar (1836-1857) on ehkä paras esimerkki. Snellmanin muototaju on myös ollut harvinaisen kehittynyt, asia joka näkyy hänen täyttämistään linnuista. Yhdistelmä lintumaalari-ornitologi näyttäisi muutenkin synnyttävän erityisen hyviä tunnustajia.

Eräs toinenkin seikka vaikutti Snellmanin harjaantuneeseen silmään ja syviin tietoihin. Veljensä Helgen mukaan hän nimittäin piti joka kesä kesyjä lintuja. Kyseessä saattoivat olla pikkulinnut, tai yhtä hyvin muuttohaukka tai merikotka.

"Snellmanin lintumaalaukset ja muotokuvat heijastavat hänen poikkeuksellista herkkyyttään luonnon ja ihmisten edessä. Luonnontuntemus evästi hänen taidettaan, mutta samanaikaisesti hänen syrjäänvetäytyväisyytensä vaikeutti hänen yhteyksiään kanssaihmiin. Muuttavat lintujonot, merikotkan ja haukkojen nuolenoona lento olivat aiheita, joita Snellman kuvasi mestarin ottein. Maalaukset kuvaavat aihetta välittämällä taiteilijan kokeman elämyksen. Niissä ei pyritä pikkutarkkaan yksityiskohtien toistamiseen vaan hetken tunnelman välittämiseen." Näin kirjoitti Matias Uusikylä vuonna 1986.

Muistosanoissaan vuodelta 1961 Lennart Segerstråle kuvaa ystävänsä seuraavasti: "Johannes Snellman var en djuplodare. Det gällde allt; hans målarkonst, hans ornitologiska kunskaper, hans kon-

serveringskonst — och inte minst, hans konst att i vår tid framhärda i att föra ett frångående, opåverkant av varje materialistisk synpunkt. Genom allt gick hans väsens omotliga äkta och redbara sökande efter sanning och fullkomning". ("Johannes Snellman luotasi syvälle. Tämä koskee kaikkea; hänen maalaustaidettaan, häntä lintutieteilijänä, hänen konservointitaitoaan eikä vähiten hänen franciscuslaisuuttaan, taitoaan meidän aikakautena elää erakonelmää minikäänlaisen materialismin siihen vaikuttamatta. Kaikkia hänen toimintojaan hallitsi hänen sisimpänsä lahjomaton aitous ja pyrkimys totuuteen ja täyttymykseen", (Uusikylä 1986).

Lopuksi

Miksi niin tuntematon? Snellman pyrki von Wright-taiteilijaveljesten tavoin kiihkeästi kuvaamaan omia näkemyksiään. Itsensä myminen oli Snellmanille, kuten von Wrightin veljeksillekin, vähäpätöinen asia. Johannes Snellmanin selvänäköisyys ei ollut myötäsintinen, eikä se myöskään tehnyt hänen elämäntehtävästään helppoa. Koko elämänsä hän taisteli parantaakseen näkemystään ja taitojaan. Sama peräänantamaton pyrkimys väritti myös hänen toimintaansa lintutieteilijänä ja rengastajana.

Kiitokset

Matias Uusikylä on luovuttanut käyttööni hänen ottamia valokuvia Johannes Snellmanin tauluista, sekä taiteilijan elämästä valottavia dokumentteja. Minulla on aikaisemmin ollut etuoikeus tavata Johannes Snellmanin vaimo, rouva Karin Snellman. Rouva Cornelia ja Birger Colliander ovat hyväntahtoisesti esitelleet Snellmanin tauluja, ja antaneet tietoja Snellmanin elämästä. Ålands Fågelkyddsförening-seuran arkistoja olen saanut tutkia Ålands Landskapsarkivin tiloissa. Professorit Göran Bergman, Lars von Haartman ja Pontus Palmgren ovat myötämielisesti kertoneet Johannes Snellmannista. Rouva Barbro Schauman ja toimitusjohtaja Claire Svartström (Bukowski) pyysivät alunperin apuani taidenäyttelyluettelon tekstiosan laatimiseksi. Tämä kirjoitus on jatkoa siihen. FT Mikael Kilpi käänsi suurimman osan tekstistä. Kaikille heille kauneimmat kiitokseni.

Summary: The pioneer of Finnish bird-ringers Johannes Snellman — ornithologist, taxidermist and artist

The article reviews the life and work of Johannes Snellman (1885-1961). In 1913, when professor J. A. Palmén introduced bird-ringing as a scientific research method in Finland, Snellman applied half of all bird rings used that year. In 1913-32, Snellman's period as an active bird-ringer, he ringed 5 900 birds comprising 103 species (Table 1.). Snellman ringed all but one White-tailed Eagles in Finland in the years 1913-1930, resulting in important recoveries from Sweden and Bulgaria. He almost exclusively ringed on the Åland islands.

In 1927 he founded the first bird observatory in Finland at the remote and isolated island of Signilskär, off the main islands of the Åland archipelago. Here he worked five years accomplishing the tremendous job of developing routines needed at a bird observatory. During his stay at Signilskär (1927-1932) he ringed 3100 birds.

Some of his ornithological findings were published as several papers (see bibliography within the list of references).

In 1907 he started to feed eagles during wintertime on the Åland islands. He shot some of them for taxidermy. He was an excellent bird taxidermist and developed and unique method for mounting birds — the refined, but time consuming skeleton method (see Septon s.a.). In the 1950's he worked as a volunteer taxidermist at the Swedish Museum of Natural History, and he was awarded the Academy of Sciences' "Greater Linnaeus" medal for his pioneering efforts in ornithology and taxidermy.

Throughout his life Snellman also worked as an artist. Waterfowl and birds of prey, especially Golden Eagles were his favourite themes, but he was also a skillful painter of portraits. In Sweden he made several excellent portraits i.a. of the explorer Sten Bergman and Princess Margaretha. "Capturing the movement" was essential for Snellman as an artist, and hence he painted in an impressionistic style.

His way of living was asketic. I think the sentence by Henry David Thoreau captures important aspects of Snellman's visions: "A man is rich in proportion to the number of things he can afford to let alone."

Kirjallisuus

- Ne viitteet, joiden tekijänä on J. Snellman, toimivat samalla alustavana Johannes Snellman-biografiatna; huomaa myös Edl-stam & Snellman 1953.
- Andersson, G. 1978: Föreningens vetenskapliga verksamhet (Summary: The scientific activities of the ÅSPB) — Ålands Fågelskyddsförening 1927-1977: 25-45, 80-81.
- Bergman, G. 1951: Sträckets beroende av väderleken under 6 flyttningsperioder vid Signilskären, Åland. (Zusammenfassung: Die Beziehungen zwischen Zug und Witterung nach Beobachtungen auf der Inselgruppe Signilskären, Åland). — Memoranda Soc. Fauna & Flora Fennica 27: 14-53.
- Eklund, A. 1909a: Från Åbo skärgård. — Tidskr. Jägare och Fiskare 17: 65-75.
- Eklund, A. 1909b: Från Åbo skärgård. — Tidskr. Jägare och Fiskare 17: 165-170.
- Edelstam, C. & Snellman, J. 1953: Vädrrets betydelse för uppträdandet av sällsynta fågelgäster. I. De fennoskandiska fynden av *Lanius senator*. (Rare vagrants and the weather situation. I. The records of *Lanius senator* in Fennoscandia). - Vår Fågelvärld 12: 8-22.
- Fagerlund, L. W. 1928: Ringmärkningar av fåglar på Åland. (Föredrag vid Ålands Fågelskyddsförenings första årsmöte den 7 mars 1928). — Åland 28.3. 1928.
- von Haartman, L. 1979: Muuton tutkimisen historiaa. Sivut 9-99 teoksessa Hildén, O., Tiainen, J. & Valjakka, R. (toim.): Muuttoliinut. 284 sivua. Helsinki.
- Lilius, A. 1912a: Falkjakt. — Veckans Krönika 22/1912: 163-165.
- Lilius, A. 1912b: Bland norra Ålands klintar. — Veckans Krönika 28/1912: 212-214.
- Linkola, P. 1957: Die Beringungstätigkeit auf der Vogelwarte Signilskär in den Jahren 1930-56. (Selustus: Rengastustoiminta Signilskärin lintuaseamalla vuosina 1930-56). — Ornis Fennica 34: 100-106.
- von Lucanus, F. 1922: Die Rätzel des Vogelzuges. — 226 sivua + lit., Langensalza.
- Löngren, E. 1937: Ålands Fågelskyddsförening. Ett tioårigt arbete för fågelskydd och fågel forskning. — Ålands Fågelskyddsförening 30.3.1927-30.3.1937, Publikation i anledning av 10-årig verksamhet: 5-24.
- Nordberg, S. 1932: Die Entwicklung des Seevogelbestandes in einem Vogelschutzgebiet auf Åland 1918-1932. — Ornis Fennica 9: 89-122.
- Nordberg, S. 1950: Researches on the bird fauna of the marine zone in the Åland archipelago. — Acta Zool. Fennica 63: 1-62.
- Palmén, J. A. 1914a: Om ringmärkning af flyttfåglar i Finland. — Finsk Jakttidning 9: 96-102.
- Palmén, J. A. 1914b: Beringte Vögel aus Finland. — Meddel. Soc. Fauna & Flora Fennica 40: 200-212.
- Palmén, J. A. 1914c: Beringte Vögel in Finland im J. 1914. — Meddel. Soc. Fauna & Flora Fennica 41: 96-103.
- Palmén, J. A. 1914d: Muuttoliintujen rengasmerkinnistä. — Luonnon Ystävä 18: 37-43.
- Palmén, J. A. 1916: Beringte Vögel in Finland im J. 1915. — Meddel. Soc. Fauna & Flora Fennica 42: 111-120.
- [Palmgren, P.] 1937: Vogelschutzverein Ålands. Zum 10-Jahrsfeier am 30.III. 1937. — Ornis Fennica 14: 1-4.
- Palmgren, R. 1913a: Stämningbilder från lifvet i naturen. 183 sivua, Helsingfors.
- Palmgren, R. 1913b: Våra roffåglar och deras ställning i nugällande jagtlag. — Separat ur Tidskr. för Jägare och Fiskare 21: 1-15.

- Palmgren, R. 1913c: Det gamla örnparet och dess anförvanter. — Veckans Krönika, Julnummer 1913: 8-11.
- Palmgren, R. 1915: Landsvägsriddare. — Veckans Krönika 9/1915: 87-90.
- Segerstråle, L. 1913: I den åländska skärgården. — Tidskr. Jägare och Fiskare 21: 115-120.
- Septon, G. (n.d., noin 1984): An island in the storm. The life and works of Johannes Snellman, artist — ornithologist — taxidermist. — Manusk. Milwaukee Public Museum.
- Snellman, J. 1913a: Fågellif på Åland. I. Haförnen. — Tidskr. Jägare och Fiskare 21: 199-204.
- Snellman, J. 1913b: Smånotiser från Åland. — Tidskr. Jägare och Fiskare 21: 211-212.
- Snellman, J. 1914a: Märkta fåglar. — Tidskr. Jägare och Fiskare 22: 268.
- Snellman, J. 1914b: Fågellif på Åland. 2. Kungssörnen. — Tidskr. Jägare och Fiskare 22: 262-267.
- Snellman, J. 1914c: Fågellif på Åland. Pilgrimsfalken. — Tidskr. Jägare och Fiskare 22: 300-306.
- Snellman, J. 1929: Fågelobservationer gjorda på Åland. — Ornis Fennica 6: 36-42.
- Snellman, J. 1931a: Några fynd av *Muscicapa p. parva* (Bechst.) i åländska skärgården (Zusammenfassung: Einige Funde von *Muscicapa p. parva* (Bechst.) im Ålands-Archipel). — Ornis Fennica 8: 45-52.
- Snellman, J. 1931b: Intressanta flyttfåglar på Signilskär. — Ornis Fennica 8: 53-54.
- Snellman, J. 1931c: Några sena flyttningsdata. — Ornis Fennica 8: 54.
- Snellman, J. 1931d: Till kännedomen om fjällvråken (*Buteo l. lagopus* Brünn.) flyttningsvägar. — Ornis Fennica 8: 102-106.
- Snellman, J. 1932a: Till kännedomen om fjällvråken (*Buteo l. lagopus* Brünn.) flyttningsvägar, forts. (Zusammenfassung: Zur Kenntnis des Zuges des Rauhfussbussards (*Buteo lagopus* Brünn.)). — Ornis Fennica 9: 1-9.
- Snellman, J. 1932b: Gråärlan (*Motacilla c. cinerea* Tunst.) sedd på Signilskär. — Ornis Fennica 9: 50-51.
- Snellman, J. 1933: Flyttfågeliakttagelser på Åland (Beobachtungen über Anknuffdata der Zugvögel auf den Ålands-Inseln). — Ornis Fennica 10: 35-37.
- Stjernberg, T. 1986: Ornitologen och fågelmålaren Johannes Snellman (Käännös: Lintutieteilijä ja lintujen kuvaaja Johannes Snellman, 6 sivua). — Näyttely Kaksi luonnonkuvaajaa — Luodoilta korpiin/Två naturskildrare — Från utskår till myrar, Johannes Snellman — C.E. Sonck. Bukowski 22.5. - 13.6. 1986, Helsinki: 16-23.
- Stjernberg, T. 1987: Konstnären och ornitologen Johannes Snellman — örnarnas och falkarnas beundrare. — Finlands Natur 45: 14-17.
- Sunkel, W. 1927: Der Vogelfang für Wissenschaft und Vogelpflege. — 351 sivua, Hannover.
- Uusikylä, M. 1986: Johannes Snellman 1885-1961. — Näyttely Kaksi luonnonkuvaajaa — Luodoilta korpiin (vrti. Stjernberg 1986): 12-15.
- Valovirta, E. J. 1931: Signilskärin linnustosta (Zusammenfassung: Die Vogelfauna auf den Signilskär-Inseln im Ålands-Archipel). — Ornis Fennica 8: 88-102.
- Välikangas, I. 1926: Bericht über die Vogelberingung in Finnland in den Jahren 1924 und 1925. — Ornis Fennica 3: 1-4.
- Välikangas, I. 1929: Die Vogelberingung in Finnland im Jahre 1928. — Memoranda Soc. Fauna & Flora Fennica 6: 7-25.
- Välikangas, I. & Hytönen, O. 1934: Die Vogelberingung in Finnland im Jahre 1932. — Memoranda Soc. Fauna & Flora Fennica 10: 99-137.

Kirjoittajan osoite —
Author's address:
Eläinmuseo
P. Rautatiekatu 13
00100 Helsinki